

Een leven van werken en plezierige gedachten

In memoriam Dirk Struik (106)

In de bovenste la van mijn bureau liggen twee vergeelde overdrukjes. Het zijn twee artikelen van Dirk Struik, de een geschreven in 1931, de ander in 1936. Hij stuurde ze me toe in april 1994, omdat hij toen iets over mijn onderzoek had gelezen. Hij schreef: 'Waarde mevrouw Kool, misschien heeft u hier iets aan.' En inderdaad ... ik had er iets aan. Ik had er iets aan voor mijn proefschrift, maar ik had er nog veel meer aan voor de rest van mijn leven, want deze twee overdrukjes vormden het begin van een unieke vriendschap met een onvergetelijke collega.

Hoe word je oud?

Onze vriendschap begon in 1994. Het jaar waarin Dirk Struik honderd werd. Toen hij die indrukwekkende leeftijd bereikt had en bovendien, zoals hij zelf zei, geestelijk en lichamelijk nog redelijk onbeschadigd was, werd hij belaagd door journalisten en wetenschappers die wilden weten wat zijn levenselixer was. Hoe kon een mens op deze wijze honderd jaar worden? Dirk had zijn standaardantwoord klaar: 'Gewoon niet doodgaan en op een dag ben je het.' Wie op een verdere verklaring bleef aandringen, kreeg te horen: 'Wiskundigen kunnen makkelijk heel oud worden, omdat ze een gezond beroep hebben. Ze hebben voortdurend plezierige gedachten.' Dirk moet veel plezierige gedachten gehad hebben, wiskundige en andere. Hij had nog een advies voor hen die oud willen worden: 'Je moet niet stoppen met werken. Sommige mensen gaan met emeritaat, maar dan weten ze niet meer wat ze met zichzelf aan moeten en dan gaan ze stiekem dood.'

Toch vond hij oud worden niet alleen maar plezierig. 'Ouder worden is niet makkelijk', zei hij regelmatig, 'iedereen gaat maar dood.' Langzamerhand waren al zijn tijdgenoten en heel veel goede vrienden overleden. Daar zou je erg eenzaam van kunnen worden, maar dat werd Dirk Struik niet. Dat was zijn echte levensgeheim. Dirk Struik werd niet eenzaam, omdat hij steeds weer opnieuw, ook op zeer hoge leeftijd, nieuwe vrienden maakte. Hij was en bleef oprecht geïnteresseerd in mensen. En al zijn oude en nieuwe vrienden bleef hij trouw. Hij correspondeerde met hen, zocht ze op en zij bezochten hem en dat hield hem midden in het leven.

Ook zijn vrienden in Nederland kon hij niet vergeten, hoewel hij hier al in 1926 was weggegaan. Hij kwam nog regelmatig terug.

Op een van die bezoeken aan Nederland, in het najaar van 1994, heb ik hem voor het eerst ontmoet. Daarna zou ik hem nog twee keer ontmoeten. Steeds zat er precies twee jaar tussen. Telkens was het op een mooie herfstdag.

Een professor op gypies

Op 30 september 1994 was Dirk Struik honderd jaar geworden en op 14 oktober was er hier in het CWI een symposium rond hem georganiseerd waar hij zelf de slotlezing verzorgde. Het was een onvergetelijke gebeurtenis. De zaal zat stampvol en iedereen hing aan zijn lippen. Daar genoot hij van. Hij maakte een frêle, broze indruk. Ik zie hem nog staan in zijn krijtstreep pak, met zijn Escherdas en op gym schoenen. Hij stond kaarsrecht achter de lessenaar en blikte rustig de zaal in met helderblauwe ogen. Er hing een magische sfeer. Toen hij begon, kon je een speld horen vallen.

Hij vertelde: 'Mijn allereerste herinnering stamt uit de tijd dat ik zes jaar was. Mijn vader zei dat de oorlog was uitgebroken. Nee, hij bedoelde niet de eerste wereldoorlog. Hij had het over de Boerenoorlog!' Het klonk ons onvoorstelbaar in de oren. Hier stond iemand in levende lijve te vertellen over het leven van een eeuw geleden! De hele zaal was onder de indruk en ik niet het minste. Ik voelde me dan ook zeer vereerd toen hij vroeg of ik samen met hem een dagje naar Leiden wilde gaan. Hij wilde zo graag zijn oude studentenstad nog eens bezoeken. Rijkje Dekker was onze privé-chauffeur en het werd een zonovergoten, onvergetelijke herfstdag. Eerst bezochten we het Boerhavemuseum. Dirk wist nog precies de weg, hoewel hij er in geen tachtig jaar meer geweest was. In het museum kregen we een rondleiding, maar al snel nam Dirk het werk van onze gids over. Van alle herbaria en microscopen die we passeerden, wist hij wel iets te vertellen. Hij had een fabelachtig geheugen.

Om half een zei hij: 'En nu wil ik een pannenkoek!' De Amerikaanse pancakes vond hij maar niets. Hij wilde graag een oer-Hollandse spekpannenkoek met stroop. Meneer werd op zijn wenken bediend en even later werd er een pannenkoek formaat karrenwiel geserveerd. In een oogwenk had Dirk hem verorberd. Hij was een magere man, maar hij kon eten als een bootwerker. Hij moet werkelijk kerngezond zijn geweest.

Dirk Struik bleef ons de hele dag verbazen met zijn verhalen over vroeger en met de vele liedjes die hij nog kon zingen. Hij was onvermoeibaar. Het mooiste moment van de dag vond ik het bezoek aan zijn vroegere studentenkamer.

Hij had een kamer gehad aan het Pieterskerkhof met uitzicht op de Pieterskerk. We konden niet naar binnen, maar we gluurden ongegeneerd door de ramen. 'Als we te laat thuis kwamen', zei Dirk, 'dan zat de deur al op slot, maar dan stapten we gewoon hier door het raam naar binnen.' Het uitbundige zonlicht wierp schaduwen op de

Dirk Struik met Rijkje Dekker en Marjolein Kool in Leiden

muur. Dirk leunde op de vensterbank en zweeg een hele poos. Hij keek naar de kerk waar hij vroeger jarenlang naar gekeken had en ik vond het een ontroerend moment. ‘Welke gedachten zouden er nu door dat honderdjarige hoofd gaan?’ vroeg ik me af.

Hij was ons heel erg dankbaar dat hij Leiden nog eens had teruggezien en bij het afscheid zei hij: ‘Ik geloof dat we vrienden zijn geworden.’ Dat geloofde ik ook. Het voelde heel erg goed en er zijn na die dag heel wat brieven over de oceaan gevlogen.

Precies twee jaar later, herfst 1996, vloog hij zelf mee. Het was deze keer geen officieel staatsiebezoek. Hij bezocht zijn oude vrienden en wij brachten een bezoek aan de Hoge Veluwe.

Het was alweer een schitterende herfstdag. Het leek wel of hij daar patent op had.

Het was warm en de Veluwe was één bont palet van herfsttinten. Hij genoot ervan. En wij natuurlijk niet minder. Hij noemde het de Nederlandse ‘Indian Summer’ en vertelde over de schitterende bossen rond zijn woonplaats in Amerika. Hij was jarenlang een ‘great hiker’ geweest en maakte enorme bergwandelingen onder andere in de White Mountains. Dirk hield van de herfst in Nederland en in Amerika.

Het was opnieuw precies twee jaar later en weer schitterend herfstweer toen ik in 1998 eindelijk eens bij hem op bezoek ging. Samen met Dédé de Haan mocht ik hem een video-interview afnemen voor de Nationale Wiskunde Dagen van 1999. Ik vond het heel bijzonder om het kleine scheefgezakte huisje met het lage dak te zien waar hij woonde, helemaal volgepropt met boeken en papieren. Hij was inmiddels 104 jaar oud, maar er moest nog steeds gewerkt worden. We hadden gedacht een uurtje of zo met hem te kunnen spreken, maar hij bleek niet te stuiten.

Toen we de hele zaterdag bij hem geweest waren, vroeg hij of we alsjeblieft op zondag bij hem terug wilden komen, want er viel nog zoveel te vertellen.

Zondag gingen we weer. We maakten vele uren video. Van het gesprek zijn me verschillende dingen bijgebleven. Zo viel het me op dat hij ondanks dat hij bijna tachtig jaar in Amerika woonde, nog steeds accentloos Nederlands sprak. ‘Och’ zei Dirk bescheiden ‘als je je best doet dan is dat niets bijzonders.’ Hij vond zichzelf niet zo bijzonder.

Wij vonden hem wél heel bijzonder.

Het gesprek was soms ontroerend, bijvoorbeeld toen hij vertelde over zijn vrouw Ruth. Hij miste haar nog dagelijks. Dat vond ik heel begrijpelijk, want ze waren zeventig jaar getrouwd geweest!

Hij was bescheiden, maar toch stiekem ook wel een beetje trots op het feit dat zijn *Geschiedenis van de wiskunde* in maar liefst 48 talen vertaald was.

We hebben ook veel gelachen. Dirk vertelde dat hij geen auto meer reed. Zijn kinderen hadden gezegd dat hij daarmee moest stoppen, omdat het te gevaarlijk werd. ‘En toen heb ik maar geluisterd’ zei hij. ‘Hoe oud was u toen?’ vroeg ik. ‘Nou, dat was een paar jaar geleden.’

We vielen van de ene verbazing in de andere. Hij was 104 jaar oud, maar klom nog steeds de trap op. ‘Ik moet wel’ zei hij. ‘Hoezo?’ vroegen wij onnozel. ‘Nou, mijn bed staat toch boven.’

Hij had een enorme wilskracht en gedrevenheid. Ik vroeg hem hoe oud hij wilde worden. Hij antwoordde: ‘ik zou nog wel een poosje in de nieuwe eeuw willen rondkijken.’

Dat is hem helaas niet gelukt, want de nieuwe eeuw zou volgens hem pas op 1 januari 2001 ingaan. Mensen die eerder van het nieuwe millennium spraken, vond hij dom. Vooral van de paus viel hem dat tegen. ‘De paus is een knappe man, en zijn eigen kerk heeft nota bene deze jaartelling ingevoerd. Hij zou toch beter moeten weten.’ Het afscheid was een beetje droevig, want we dachten allebei: ‘Dit is misschien de laatste keer dat we elkaar zien.’ Maar er was ook veel om blij over te zijn, want we hadden een heerlijk weekend beleefd en er was weer veel stof om over te corresponderen.

Het werd weer herfst

Er verstreken weer twee jaren en opnieuw brak er een prachtige herfstdag aan. Het was zaterdag 21 oktober 2000. De bomen kleurden, het was warm voor de tijd van het jaar. Het was echt een dag om buiten te zijn, maar de telefoon riep me naar binnen. Dirk Struik was overleden. Er dwarrelde symbolisch een herfstblad langs het raam. ’s Ochtends was Dirk nog wel opgestaan. Hij had ontbeten en toen was hij toch maar weer even gaan liggen. En zo was hij zachtjes ingeslapen, in zijn eigen bed, in zijn eigen huis, precies zoals hij het zelf graag had gewild. Hij was zachtjes weggezweefd als een herfstblad in de wind. Ik keek naar het stralende herfstweer buiten. Ja, dit was

echt een dag voor Dirk Struik om eropuit te gaan.

Het voelt nu vreemd en leeg.

Van iemand die 106 is geworden, kun je onmogelijk zeggen dat dit afscheid onverwacht kwam. Maar toch overviel het me. Een week voor zijn dood belde ik hem voor de laatste keer. Het was een kort gesprek: 'Ik heb het hier goed. Ik zit in mijn eigen huis. Er wordt goed voor me gezorgd. Maak je over mij geen zorgen.' Dat was eigenlijk alles en toen moest hij wel stoppen omdat de telefoonhoorn te zwaar voor hem werd. O ja, hij zei nog één ding en daar wil ik dit verhaal mee besluiten. De laatste woor-

den die hij tegen me sprak waren: 'Doe de groeten aan al mijn vrienden in het verre Nederland.'

Dat doe ik dus nu maar: De hartelijke groeten van een onvergetelijke en unieke vriend en collega!

Marjolein Kool, Domstad Hogeschool, Utrecht

Deze persoonlijke herinnering aan Dirk Struik sprak Marjolein Kool uit op het symposium van het landelijk werkcontact voor de Geschiedenis en Maatschappelijke Functie van de Wiskunde op 25 oktober j.l.
